

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm III. Translato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

4 Sed contrarium est dicendum ex communi doctrina, quam tradit Gl. in c. 2. ver. non probatur. d. 2. Ignorantiam legis aut edicti publici alleganti non esse fidem habendam, nisi illam demonstrat, ut colligitur ex c. vlt. Qui matrimonium accusare possunt. Ad regulam iuris responderi debet, eam plures limitationes recipere, quarum prima est, Quod factum proprium aliquis ignorare, aut oblitus esse non presumitur, iuxta c. ab excommunicato 41. de rescriptis: Nisi interdum obtemporis transacti diuturnitatem, ut docet Ioseph. Mascardus de probat. concl. 879. n. 40. Altera, Si quis dicat se nescire ea, quae scire ad officium suum pertinent, audiendus non est, iuxta c. innotuit, 21. de elect. Tertia limitatio ad propositum nostrum est, si quis dicat se nescire ea, quae publice gesta sunt: Quamobrem si lex in loco publico legitime promulgata est, & multo magis, postquam in communem observationem devenit, eius ignorantiam alleganti fides non habetur, iuxta c. 1. de postul. Prælator. & supra cit. c. vlt. Qui matrim. accus. possunt. ibi, *Cum rationabiliter presumatur, quod denunciationem publice factam, idem existens in ipsa diocesi minime ignoravit. &c.*

Verumtamen hæc res ita in presumptione iuris consistit, ut interim aduersus eam admittatur probatio in contrarium; si videlicet, aut verisimilibus coniecturis legis læ ignorantia ostendatur, admittenda tunc erit excusatio. Id vero variis modis accidere potest: I. Si ius valde abstrusum, ac paucis, & non nisi valde doctis cognitum sit, eius allegata ignorantia probabilis, & à pœna reuocabilis videri potest, sicuti ex communi docet Mol. cit. disp. 71. n. 10. vers. Quia re vera. II. Si quis inter homines non habitauit, aut in carcere conclusus fuit, ut credibile sit, legis notitiam non accepisse, uti annotauit Boich hinc n. 6. III. Si quis absens fuerit à diocesi, prouincia, aut ciuitate, in qua lex promulgata est, uti colligitur ex cit. c. vlt. & tradit Gl. fin. hinc, & bene declarat Abb. n. 10. Qui recte etiam docet, in constitut. Imperatoria scientiam præsumi post lapsum duorum mensium à die factæ promulgationis in prouincia,

iuxta Auth. Ut factæ nouæ cõstitutiones &c. collat. 5. At vero in legibus Pontificiis, vel statutis inferiorum legislatorum, tempus præsumptæ scientiæ, seu exclusæ ignorantie, arbitrarium esse, consideratà loci distantia. Vide quæ docui lib. 1. Theol. moral. tr. 4. c. 2. IV. In quibusdam personis, vid. muliere, milite, Minore annis xxv. simplici agricola, facilius est coniectura, eos legem publicam inculpatè ignorasse, uti docui eod. tr. 4. cap. 20. n. 7.

His adde, si legis ignorantia non certis, sed verisimilibus tantum, siue semiplenè probantibus coniecturis ostensa sit, in supplementum deferri à Iudice posse iuramentum, argum. supra cit. c. vlt. c. vt circa 4. c. nulli 8. de elect. in 6. & tradit Gl. in c. 2. ver. non probatur. d. 82. Abb. hinc n. 9. Felin. n. 11. Gaill lib. 2. obser. pract. obs. 148. n. 23. & seqq. Molin. cit. disp. 71. n. 3. Ob regulam communiter receptam Gl. in c. si verò aliquis 4. ver. propria manu, de sent. excomm. Quod ea, quæ occulta sunt, aut in animo consistentia, cum aliam dilucidam plerumque probationem habere non possint, per iuramentum confirmari debent.

Porro naturalium legum ignorantia inuincibilis multo minus presumitur, aut allegata admittitur, cum eæ naturaliter cognitæ, & in mentibus hominum veluti inscriptæ sint: Nisi ostendatur, aliquem mentis impotentem fuisse, aut infantem, aut non ita intellectu perspicacem, quin legem naturalem, non valde conspicuam, probabiliter ignorare potuerit, v.g. contractum aliquem, qui in loco aliquo passim celebratur, & à viris quibusdam doctis approbatur, iniquum & vsurarium esse. Qua de re Mol. cit. disp. 71. o. 14. In foro autem conscientie creditur dicenti pro se, sicuti & contra se; excusanti, sicuti & accusanti, dummodò de contrario non constat.

CAPITVLVM III.

Translatio.

SUMMARIVM.

1. Quod de uno connexo statuitur, ad alia quoque.

- quod, connexa extendi debet; quod exemplis declaratur.
2. Hinc regula illa: Casus omiffus Iuris communis dispositioni relinquitur, non habet locum in connexis.
  3. De similibus idem iudicium fieri debet, vti & idem ius, vbi eadem ratio.
  4. Extensio legis alia est, proprie dicta, & vocatur extensio sua, alia improprie dicta, quam vocant comprehensivam, siue inclusivam.
  5. Extensio comprehensiva legis non tantum favorabilis, sed etiam odiosa aut pœnalis, ob adequatam rationis similitudinem seu identitatem, tam extra quam intra iudicium rectè fieri potest, ac debet.
  6. Extensio extensio obrationis, maxime in lege expresse identitatem rectè fit à Iudicibus, & talis etiam fieri ab iis debet ex precepto.
  7. Extra iudicium & in foro Conscientie Extensio hac proprie dicta in ordine ad obligationes pariendas fieri non potest; potest autem in omni foro in ordine ad facultatem agendi, & liberationem à legis obligatione.
  8. Occasio huius doctrina in hoc c. à Gregorio IX. tradita.

In hoc proponuntur verba ex c. 7. epistolæ ad Hebræos, & subiicitur interpretatio Glossæ ordinariæ ibidem. Verba epistolæ sunt: *Translatio sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.* Quibus verbis S. Apostolus Paulus ostendit Iudæis, cum Araonicum sacerdotium à Deo sublatum fuerit, tanquam imperfectum, atque perfectius Christi sacerdotium secundum ordinem Melchisedech successerit, vti promiserat Deus Psal. 109. v. 4. hinc consequens esse, quod etiam lex Mosaica cæremonialis & iudicialis cessarit, atque noua Euangelij lex seruanda sit. Interpretatio autem Glossæ ordinariæ super c. 7. v. 12. ad Hebræos, talis est: Quando duo inter se connexa sunt, quod de vno statuitur, etiam de altero statutum censei debet. Siue, quando aliquid legitima auctoritate conceditur, vel

aufertur, censei debent etiam ea concessa, vel sublata, quæ cum illo connexa sunt. Atqui cum summo sacerdotio connexa est lex; siquidem ad summi Pontificis potestatem ac munus pertinet legem interpretari, populo proponere, præcipere item ac vetare, iuxta dictum Christi apud S. Matth. cap. 23. v. 2. & 3. *Super cathedram Moysi, sederunt Scribae & Pharisei: Omnia ergo quacunque dixerint vobis, seruate & facite.* Quamobrem simul etiam ab eodem Deo, eadem sponfione, per Moysen, in monte Sinai, sacerdotium & lex populo Israelitico data sunt. Itaque sublato sacerdotio Araonico seu Leuitico, sequitur, quod & lex vetus Mosaica censei debeat abolita.

Notandum vn. Quod de vno connexorum statuitur, ad alia quoque connexa extendi debet. Hæc est summa huius c. sumpta ex Ioann. Andr. Abb. Felin. & aliis. Aliter etiam dici solet, quod connexorum idem est iudicium, apud Felin. hinc. 6. Gail lib. 1. obseruat. 35. edit. nouiss. Exempla multa afferri possunt: I. Si alicui iurisdicctio commissa sit, exerceri ea etiam potest in accessoriis & connexis, c. præterea 5. de off. delegati, & l. 2. ff. de iurisdicct. omnium iudicium.

II. Dispensatio, licet alioquin sit stricti iuris, tamen ad connexa extenditur, vti ex communi tradit Nauarr. consil. 3. de rescript. edit. 2.

III. Dux belli, seu Legatus à Principe constitutus, eo inconsulto, expedire potest quæ ad belli bonum statum necessaria esse videntur, v. g. inducias cum hoste pacisci, saltem ad tempus breue, vti docet Felin. c. ex literis n. 20. de rescriptis.

IV. Regula illa, quod casus amiffus manet in dispositione iuris communis, locum non habet in connexis: quod enim connexum est, omiffum censei non debet, vti docent Baldus hinc & Felin. n. 6. Gail cit. obs. 35. edit. nouiss.

V. Procurator, aliufue mandatarius, agendo ea, quæ cõnexa sunt mandato, non excedit fines mandati. Nam cui committitur vnum, censei etiam committi id omne, ad quod peruenitur ad illud; siue, sine quo il-

Iud ritè obtineri non potest. Ita Felin. hic n. 6. Gail l. c.

VI. Si Episcopus Vicarium generalem constituens vnâ eadè que commissione, det ipsi potestatem iure ordinario competètem, insuper verò quasi accessoriè quosdam casus speciales, alioquin delegabiles, committat, cenferi debet eum constituere Iudicem ordinarium quoad omnia. Ita allegato hoc c. tradit Th. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 29. n. 8. Cùm enim, inquit, hæc potestas simul ab eodem conferatur, sicut principalis ordinaria est, ita & potestas ei cõnexa.

Glossa hïc ver. *Quod de vno*, regulam tradit communiter approbatam, quòd *de similibus idem iudicium fieri debet*. Neque necesse est, vt res vna alteri similis sit quoad omnia; sufficit, si similes sint quoad id, in quo comparantur seu æquiparantur, prout hïc bene annotauit Felin. n. 10. Ita multa, quæ in iure de seruis, aut filiis, statuta sunt, trãferuntur ad Religiosos; Et quæ de libertis statuta sunt erga patronum, ad vasallos erga dominum, vt notauit inter alios Iacob. Menoch. de remed. possess. remed. 1. n. 98.

Huc etiam spectat, quod DD. communiter tradunt cum ead. Gl. & alia Gl. in l. illud 32. ver. existimari, ff. ad L. Aquil. *vbi eadem ratio est, ibi idem ius esse debet*. Quæ res non parùm difficilis est, & variè disputata à Doctoribus, vt videre licet apud Suarez de legibus lib. 6. cap. 3. & 4. & in Theol. morali lib. 1. tr. 4. c. 18. quomodo videl. lex vna propter similitudinem aut identitatem rationis, præsertim expressæ in lege, ad alios casus 4 extendi possit, aut debeat. Suppositis iis, quæ ibi docuit, in primis distinguere oportet inter extensionem legis propriè dictam, quam aliqui *extensiuam* vocant; & impropriè dictam, seu *comprehensiuam*, siue *inclusiuam*. Extensio extensiuæ est, si legis alius decisiõ transferatur ad alium casum, vel personas non tantùm vltra verba legis, sed etiam vltra mentem legislatoris; quamuis non contra mentem. Extensio comprehensiuæ, siue inclusiuæ, si decisiõ legis transferatur ad alium casum, vel personam non comprehensam sub verbis, comprehensam

tamen in mente, prout habetur in l. scire 15. §. aliud ff. de excusat. tutor. ibi, *Et si maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult*. Et hanc non esse propriè extensionem, monuit Felin. c. super quæstionum n. 3. in fine, de off. deleg. *Quod venit à mente, inquit, non est extensio*. Eò quòd præcipuum in lege sit mens siue intentio legislatoris, quomodocunque perspecta ex lege: Ideò que quod secundùm mentem est, satis in lege comprehensum cenferi debet.

Deinde distinguere oportet inter leges, quatenus ad vsum forensem pertinere possunt; & quatenus extra iudicia earum vis & valor existit, siue ad obligationes creandas, siue ad facultates concedendas, &c.

Dico itaque primò; Extensio comprehensiuæ legis non tantùm fauorabilis, sed etiam odiosæ, aut poenalis, ob adæquatæ rationis similitudinem seu identitatem, tam extra quàm intra iudicium, rectè fieri potest ac debet. Ita pluribus allegatis Suarez cit. c. 4. n. 2. & sumitur ex c. si postquã 33. §. si verò electus. de elect. in 6. Probat: Nã hoc ipso quòd aliquid est ex mente legislatoris, atq; comprehensum in lege, obligationes aliòsq; effectus legis in omni foro sortitur. Neque aliud discrimen est inter legem fauorabilem & odiosam; nisi quòd interpretatio extensiuæ vltra externam verborum corticem, sed intra præsumptam legislatoris intentionem faciliùs fieri potest in lege fauorabili, quàm in odiosa, sicuti docui in cit. c. 18. n. 9. & 10.

Exempla huius extensionis habemus in suprã cit. l. scire §. aliud, Et in l. si quis id 7. ff. de iurisd. omn. Iudicium, vbi habetur, legè eam, quã cauebatur, si quis Prætoris edictũ in albo propositum corrupisset, vt aureis quingentis mulctaretur, ob similitudinem rationis in eo etiã locum habere oportere, qui antequam proponeretur, vel dum proponebatur, corrumpere ausus fuit. Quia licèt verba edicti cessent, sententiam tamen eius ad hunc quoque porrigendam, Pomponius censuit. Aliud exemplum in l. cùm mulier 49. ff. soluto matrimonio &c. vbi postquam lex proposita fuisset, *Cùm mulier viri lenocin*

lenocinio adulterata fuerit, nihil ex dote retinetur à marito: Cur enim improbet mores, quos ipse aut ante corrupit, aut postea probauit: Subiugitur à Iureconf. Si ex mente legis sumet quis, ut nec accusare possit, qui lenocinium uxori praeberit, audiendus est. Vide, si placet, Nauarr. rubr. de iudic. n. 72. & seqq.

6 Dico II. Extensio legis propriè dicta, siue extensio ob rationes, praesertim in lege expressæ, identitatem, à Iudicibus rectè fit, imò vt talem extensionem faciant, ipsis præceptum est, vti habetur in l. 11. ff. de legibus. *Non possunt omnes articuli sigillatim aut legibus, aut senatusconsultis comprehendere, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni praesit, ad similia procedere, & ita ius dicere debet.* Confètit c. inter cæteras 4. de resor. Exemplū habes in c. cum dilecta 4. de confirm. vtili, vbi Innoc. III. in quadam controuersia iudicando, perpendit iure ciuili statutum, & canonico receptum esse, vt testes, etiam ante litis contestationem, recipiantur, si de morte eorum timeatur, c. vlt. in princ. vt lite non contestata &c. Atque hinc, ob æquitatis similitudinem, per propriè dictam extensionem concludit, priuilegiorum instrumenta, si de eorum corruptione timeatur, lite nondum contestatā, renouanda esse.

7 Dico III. Extra iudicium, siue in conscientiae foro extensio legis propriè dicta in ordine ad obligationes pariendas, locum nullum habere potest. Ita bene docet Suarez cit. lib. 6. cap. 3. num. 9. Probatur inde: Quia impossibile est, vt lex obliget ad id, quod in ea non est præceptum: Id autem quod in lege nec secundum verba, nec secundum mentem, adeoq; nullo modo comprehensum, non est præceptum: Ergò &c. Dixi autem, in ordine ad obligationes pariendas; At verò in ordine ad facultatem agendi, liberationem seu exceptionem à legis obligatione, praesertim sine præiudicio alterius, extensio talis ob rationis identitatem in omni foro fieri potest. Sic dicunt DD. communiter, quòd exceptio adiecta legi non ita confirmet legem in aliis casibus, quò minus exceptio ad alium casum ob rationis omni-

modam similitudinem extēdi queat, argum. cit. c. cum dilecta, Abb. in c. cum omnes n. 7. hoc tit.

Quæret aliquis, Quà occasione, aut proposito huius c. doctrina à Gregorio IX. hic posita fuerit? Arbitror, eo consilio, vt ostenderet Papa, abolitā lege veteri, vnā cum Sacerdotio Araonico, amplectendam nunc, seruandāq; esse legem Christi, summi à Deo Patre constituti Sacerdotis, ac legislatoris: Qui etiam in Sacerdotio, cum potestate leges interpretandi, quin & condendi, ac præcipiendi, visibilem in terris Vicarium constituit S. Petrum Apostolum, cap. 16. Matth. v. 16. & seqq. Intentio itaque Pontificis fuit, commendandi fidelibus, vt tum interpretationes, tum noua decreta à Rom. Apostolica Sede profecta, reuerenter suscipiant & obferuent.

CAPITVLVM IV.

Nam concupiscentiam.

SUMMARIUM.

1. *Leges humana obligāt sub peccato, nisi sint merè pœnales.*
2. *Quarundam Religionum regula (quatenus non versantur circa obseruantiam votorum) per se sub peccato non obligant, vt Dominicanorum, & Societatis IESV; neque aliarum Religionum, vt Minorum de Obseruantia regula quoad omnia in iis contenta sunt de præcepto.*
3. *Quenam autem obligent, vel non, colligi debet ex materia, fine, & verbis regulae, ex Maiorum traditione, consuetudine, & piorum hominum sensu & persuasione.*

A Cceptum est istud c. ex Gl. ordinaria Apist. ad Roman. super ea verba vers. 7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces.* Intentio autem Gregor. IX. Pontificis est, vniuersim ostendere, leges bonas, atque vtilis hominibus esse. Nam id bonum est, quo prohibetur malum: lege au-